

Begrijp je wat je leest?

*Een praktijkgericht onderzoek naar
persoonlijk Bijbellezen onder mbo-jongeren*

Deel 2:

Welke gedeeltes uit de Bijbel lezen jongeren en op welke manier?

In hoeverre vragen zij om hulp bij onbegrip?

En wat is het effect van digitaal Bijbellezen?

Leden van de werkgroep Identiteit & Vorming

Harmen Mooiweer BA, docent Hoornbeeck College Amersfoort

Wicher Hoeve BA, docent Hoornbeeck College Kampen

Drs. Alice Middelkoop-Stijsiger, coördinator Kenniscentrum

Ko Biersteker MA, docent Hoornbeeck College Goes

Reindert Blom MA, docent Hoornbeeck College Gouda

De werkgroep Identiteit & Vorming is onderdeel van het Kenniscentrum. Het doel van de werkgroep Identiteit & Vorming is het doen van kleinschalig praktijkgericht onderzoek hoe de ontwikkeling van een christelijke identiteit bevorderd kan worden. Met dit onderzoek wil deze werkgroep docenten, ouders en catecheten helpen om mbo-jongeren de weg te wijzen in hun zoektocht door het leven. Deze werkgroep bouwt voort op eerdere bevindingen van het lectoraat 'Vorming vanuit de Bron' (2015-2019) van drs. N. van Steensel.

Werkgroep Identiteit & Vorming (2023-2).

Amersfoort: Hoornbeeck College.

Begrijp je wat je leest? - Inleiding

Een praktijkgericht onderzoek naar persoonlijk Bijbellezen onder mbo-jongeren.

Het christelijk geloof heeft als ultiem doel God te eren en onze naaste lief te hebben. De taak voor christelijke opvoeders om kinderen op te voeden tot dit doel, lijkt een onmogelijke opgave. Toch maken we in afhankelijkheid van Gods genade, onze kinderen vertrouwd met de belangrijkste onderdelen van het christelijk geloof. Zo leren wij hen bidden, Bijbellezen en nemen wij hen mee naar de kerk. Een christelijke opvoeder maakt het kind niet alleen vertrouwd met deze praktijk, maar hij leeft het voor, legt het uit en helpt het kind het zich eigen te maken. Dit leerproces gaat doorgaans niet vanzelf, daarom is het goed om na te denken wat helpend kan zijn bij deze opvoedtaak. Dit was ook een van de conclusies van het lectoraat Vorming vanuit de Bron ten aanzien van persoonlijk Bijbellezen bij (v) mbo-jongeren: 'Ouders en andere opvoeders moeten dat bewust aanleren.' Daarom heeft de werkgroep Identiteit & Vorming een onderzoek uitgevoerd naar het aanleren van persoonlijk Bijbellezen onder mbo-jongeren. Aangezien vorming niet plaatsvindt in een vacuüm, richt dit onderzoek zich niet alleen op mbo-jongeren, maar ook op hun opvoeders. Zo kunnen we resultaten mogelijk ook aan de opvoedcontext relateren.

De vraag die bij het onderzoek centraal staat is: *Op welke manier kunnen opvoeders persoonlijk Bijbellezen aanleren bij mbo-jongeren?* Daaruit volgen een aantal deelvragen:

1. Wat is reeds bekend hoe persoonlijk Bijbellezen bij mbo-jongeren kan worden bevorderd?
2. In hoeverre is de manier van persoonlijk Bijbellezen van mbo-jongeren vergelijkbaar met die van hun opvoeders?
3. In hoeverre kunnen docenten inschatten wat mbo-jongeren van een Bijbeltekst begrijpen?
4. Welke stimulerende en belemmerende factoren ervaren mbo-jongeren en ouders bij het aanleren van persoonlijk Bijbellezen?

De uitkomsten van dit onderzoek geven inzicht in het persoonlijk Bijbellezen bij mbo-jongeren en monden uit in praktische handvatten hoe opvoeders mbo-jongeren kunnen ondersteunen bij het aanleren van persoonlijk Bijbellezen. We werken hierbij niet aan een maakbare godsdienst, maar we zijn ervan overtuigd dat de Heilige Geest de geloofsopvoeding kan en wil zegenen.

Dit onderzoek is opgedeeld in meerdere deelonderzoeken. Voor de eerste vraag is er onderzoek gedaan naar (wetenschappelijke) literatuur over (persoonlijk) Bijbellezen onder jongeren. De bevindingen die daarin naar voren zijn gekomen, zijn verwerkt in de enquête en interviews. De tweede deelvraag is onderzocht met een enquête onder mbo-jongeren, ouders en docenten. De derde door zowel docenten als mbo-jongeren een Bijbelpassage te laten lezen en daarover vragen te beantwoorden. De student geeft daarbij aan wat hij van de passage begrijpt en de docent spreekt zijn verwachtingen over het begrip van de mbo-jongeren. Voor de beantwoording van de vierde vraag zijn we in gesprek gegaan met mbo-jongeren en ouders.

De resultaten van dit onderzoek publiceert de werkgroep in een reeks van korte bijdragen. Dit is de tweede uitgave in de reeks. Zo mogelijk geven we een vraag of tip mee om te overdenken of te bespreken. Aan het eind van de reeks worden alle bijdragen gebundeld tot een uitgave.

We hopen dat dit onderzoek bijdraagt aan het gesprek over persoonlijk Bijbellezen bij mbo-jongeren, zodat onze jongeren deze praktijk aanleren en meer en meer verworteld raken in het christelijk geloof.

Namens de werkgroep Identiteit & Vorming.

¹ Van Steensel, N. (2017). *Lectoraat Vorming vanuit de Bron. Opvoeden tot zelfstandigheid*. Amersfoort: Hoornbeeck College, p. 56.

Deel 2. Wijze van Bijbellezen, vragen om hulp en digitaal gebruik.

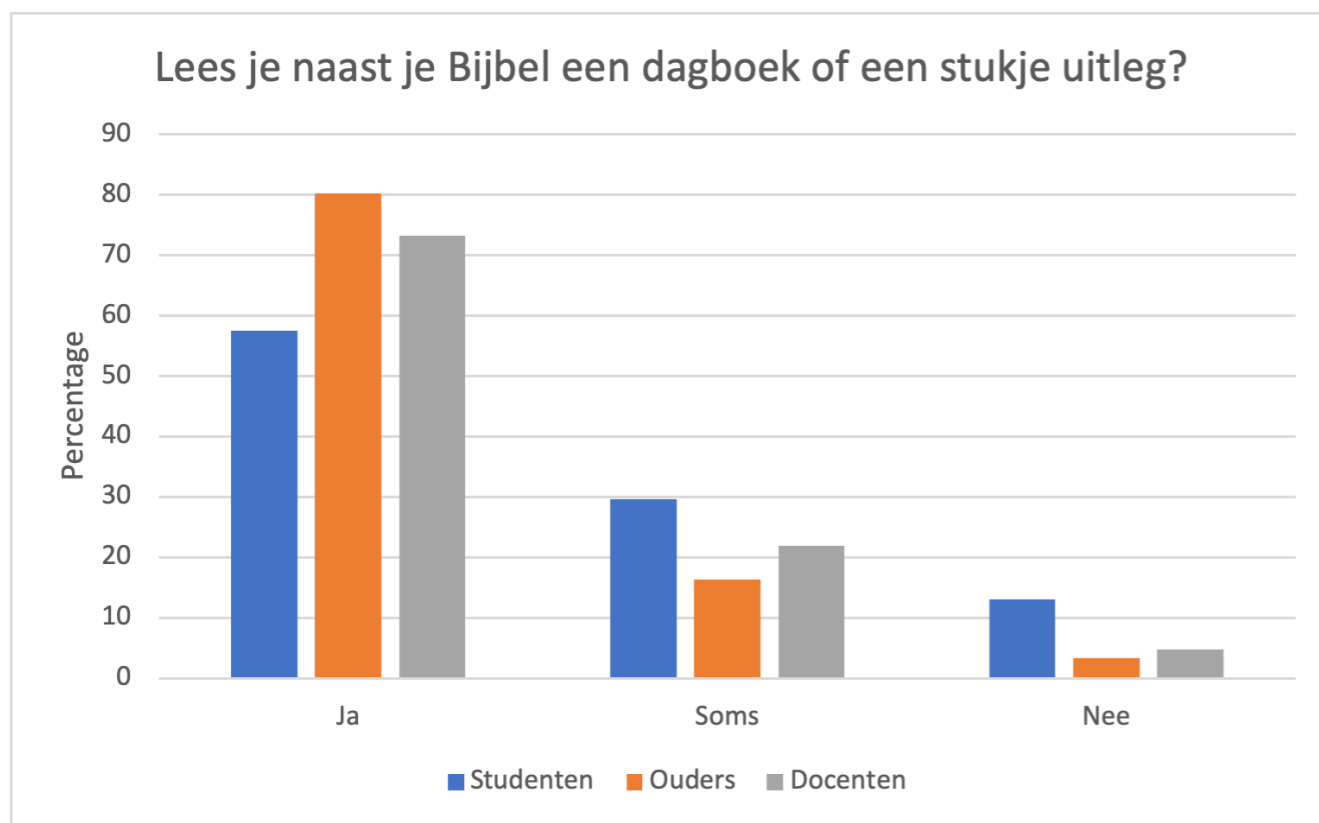
In deze uitgave gaan we in op de vraag welke gedeeltes uit de Bijbel jongeren lezen en op welke manier zij de Bijbel onderzoeken. Tevens vragen we jongeren in hoeverre zij de Bijbel begrijpen en welke hulp zij gebruiken als zij ervaren dat het Bijbellezen moeilijk is. Als derde zoomen we in op het digitale gebruik van de Bijbel en de effecten die dit op de kwaliteit en kwantiteit van Bijbellezen.

1. Bijbellezen: Wat en hoe?

Tijdens een les over Bijbellezen vroeg een docent naar het Bijbellesgedrag van de betreffende mbo-jongeren. Verschillende mbo-jongeren gaven aan, niet of nauwelijks de Bijbel te lezen, maar wel elke avond gebruik te maken van een dagboek. In het

dagboek stond dan wel één Bijbeltekst genoemd, waar vervolgens iets over werd geschreven en uitgelegd. Het dagboek ging dus open, maar de Bijbel bleef dicht.

In het onderzoek over Bijbellezen heeft de werkgroep gevraagd naar het gebruik van een dagboek. Hier zagen we dat 57,5% van de mbo-jongeren daarvan gebruik maakt, en bijna 30% regelmatig. Bij ouders ligt het gebruik het hoogst: 80% gebruikt een dagboek en 16% soms. Docenten lezen iets minder vaak een dagboek: respectievelijk 73% en 22%. Een dagboek voorziet blijkbaar in een behoefte met een stukje uitleg over datgene wat gelezen is. Dat is positief, maar leren we ook zelf na te denken over een Bijbelgedeelte?

Figuur 1. Lees je naast je Bijbel een dagboek of een stukje uitleg?

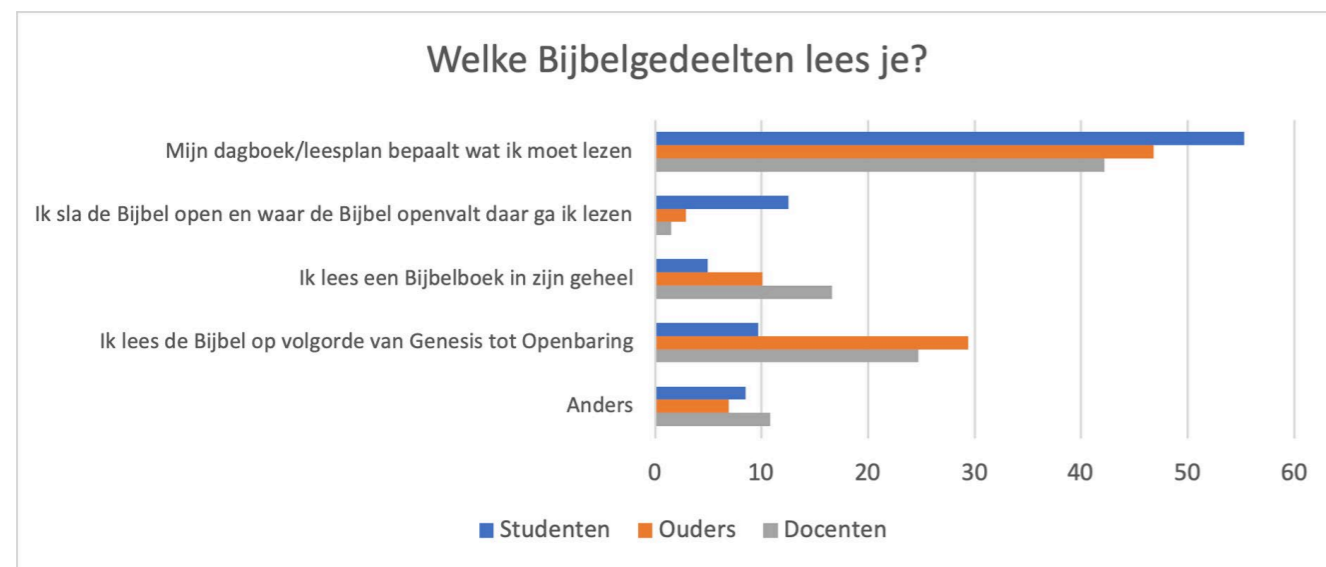
Een dagboek voorziet blijkbaar in een behoefte met een stukje uitleg over datgene wat gelezen is. Dat is positief, maar leren we ook zelf na te denken over een Bijbelgedeelte?

Het valt op dat mbo-jongeren, in verhouding met ouders en docenten, vaker de Bijbel zomaar opslaan en gaan lezen of iets zoeken wat ze aanspreekt.

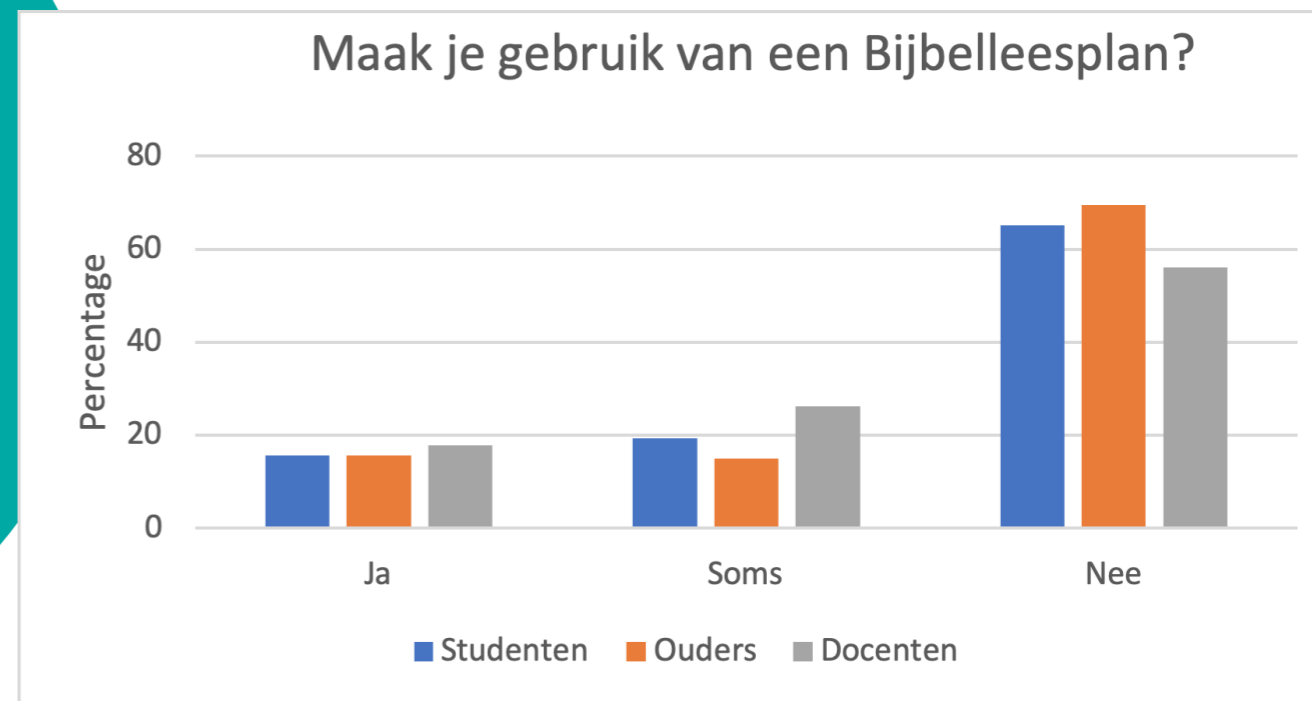
Het gebruik van een dagboek blijkt dus gewaardeerd te worden. Het is een hulpmiddel bij het Bijbel lezen en zorgt voor structuur bij het lezen. Is het ook helpend voor het begrip van de Bijbel? In het onderzoek lag er geen verband tussen het gebruik van een dagboek en begrip. Wie een dagboek gebruikt, begrijpt niet vaker dan gemiddeld de Bijbel, en wie geen dagboek gebruikt, begrijpt ook niet minder vaak dan gemiddeld de Bijbel.

Bij alle drie de groepen -zowel mbo-jongeren, ouders als docenten- is een dagboek of leesplan bepalend voor wat men leest in de Bijbel. Het valt op dat mbo-jongeren, in verhouding met ouders en docenten, vaker de Bijbel zomaar opslaan en gaan lezen of iets zoeken wat ze aanspreekt. Ouders en docenten daarentegen lezen vaker de Bijbel op volgorde of een Bijbelboek in zijn geheel, ten opzichte van mbo-jongeren. Het lezen van de hele Bijbel of een Bijbelboek vraagt discipline en volharding, wat voor mbo-jongeren lastiger zou kunnen zijn, zeker in deze snelle, digitale wereld.

Naast een dagboek kan een Bijbellesplan ook helpend zijn om gericht de Bijbel te lezen. Van de mbo-jongeren geeft 15,6% aan meestal een Bijbellesplan te gebruiken en daarnaast geven 19,3% van de mbo-jongeren geven aan regelmatig een Bijbellesplan te gebruiken. Docenten maken naar verhouding iets vaker gebruik van een leesplan dan ouders en mbo-jongeren.

Figuur 2. Welke Bijbelgedeelten lees je?

Figuur 3. Maak je gebruik van een Bijbellesplan?

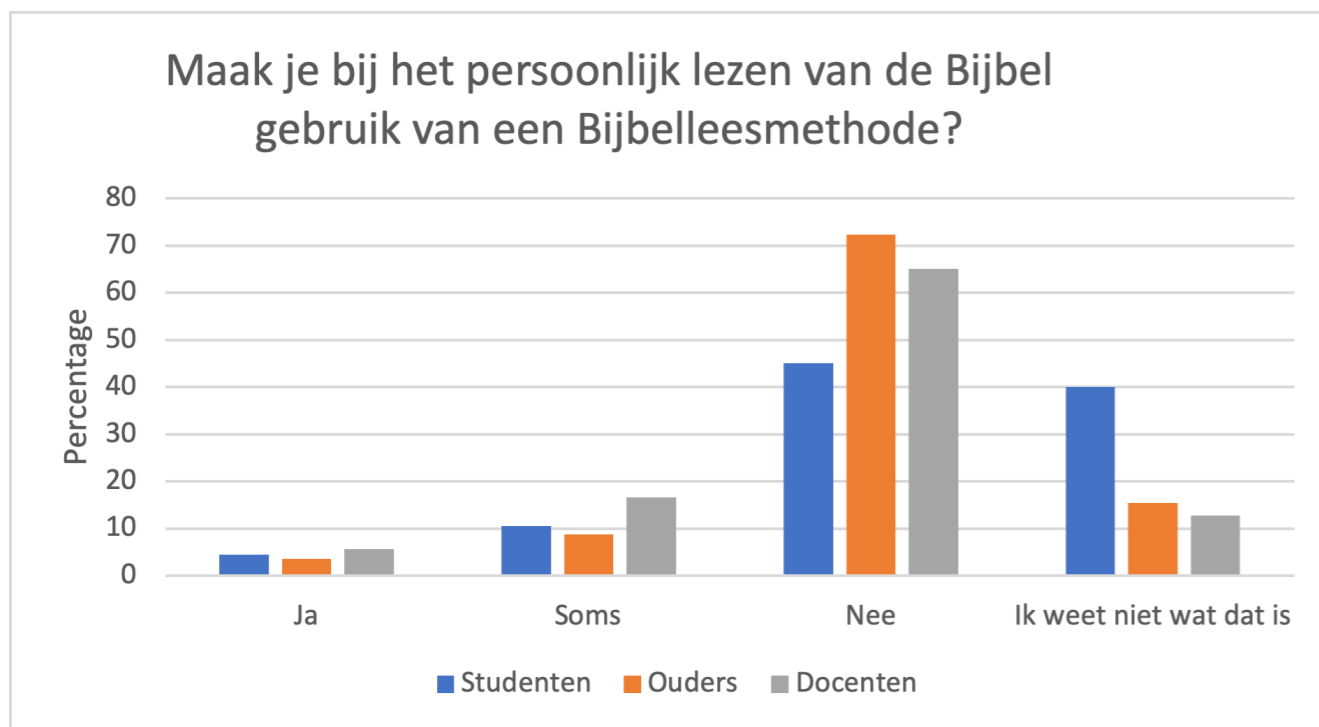
Zoals hierboven beschreven zien we dat veel respondenten maken gebruik van een dagboek en/ of Bijbellesplan. Daarnaast kun je bij het Bijbel lezen ook gebruik maken van een Bijbellesmethode, bijvoorbeeld de SOLVAT²-methode of de Zweedse methode³. Hier wordt weinig gebruikt van gemaakt. Het deel dat volmondig met "ja" kan antwoorden op de vraag of men een Bijbellesmethode gebruikt, overstijgt niet of nauwelijks de 5%. Daarnaast geven veel respondenten aan niet te weten wat een Bijbellesmethode is. Een Bijbellesmethode helpt je om een Bijbelgedeelte door te gaan met behulp van vragen en geeft dus veel structuur aan je Bijbel lezen. Hier is winst te behalen!

Helpt een Bijbellesmethode nu eigenlijk om de Bijbel beter te begrijpen? Bij de mbo-jongeren die een leesmethode gebruiken (57 in aantal) zagen we significant vaker (dat zij aangaven de Bijbel vaak te begrijpen). Bij docenten en ouders zagen we geen significant verschil, maar dat kan te zijn aan het feit dat zij zichzelf tóch al heel positief inschatten qua Bijbelbegrip en omdat het, vooral bij de docenten, erg kleine aantallen zijn die aangeven een Bijbellesmethode te gebruiken.

² Solvat methode: Stil worden, Ontvangen, Lezen, Vragen stellen, Antwoorden, Toepassen.

³ In het kort: Bijbelpassage uitprinten en voorzien van symbolen wat je opvalt, niet begrijpt, wat een opdracht is e.d.

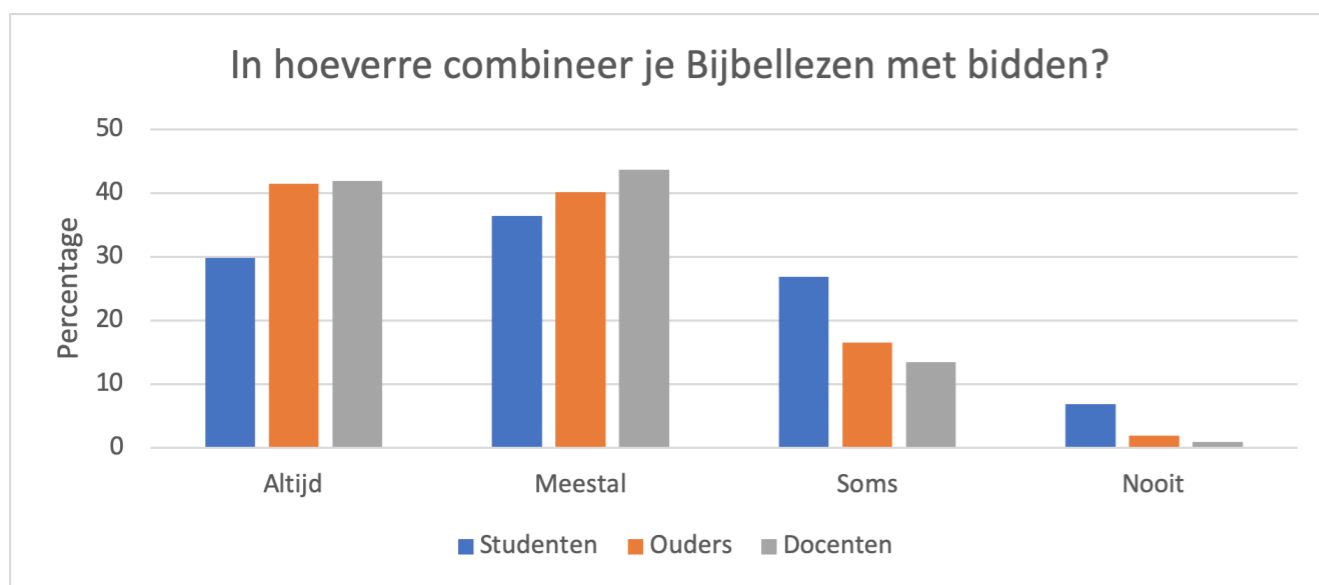
Het deel dat volmondig met "ja" kan antwoorden op de vraag of men een Bijbellesmethode gebruikt, overstijgt niet of nauwelijks de 5%.

Figuur 4. Maak je bij het persoonlijk lezen van de Bijbel gebruik van een Bijbelleesmethode?

Bijbellezen en bidden zijn nauw met elkaar verbonden. Op de vraag aan de respondenten of zij Bijbellezen combineren met bidden, blijkt dat 70 tot 80% dit regelmatig tot altijd doet. Als we dieper

inzoomen op de mbo-jongeren die aangeven altijd of meestal te bidden in combinatie met Bijbellezen zien we dat zij ook vaker aangeven te ervaren dat God tot hen spreekt.

Figuur 5. In hoeverre combineer je Bijbellezen met bidden?

Vragen:

- 🕒 Wat is het effect denk je van de Bijbel systematisch te lezen?
- 🕒 Zou er meer aandacht moeten zijn voor het gebruik van Bijbelleesmethoden?

2. Bijbelbegrip en vragen om hulp

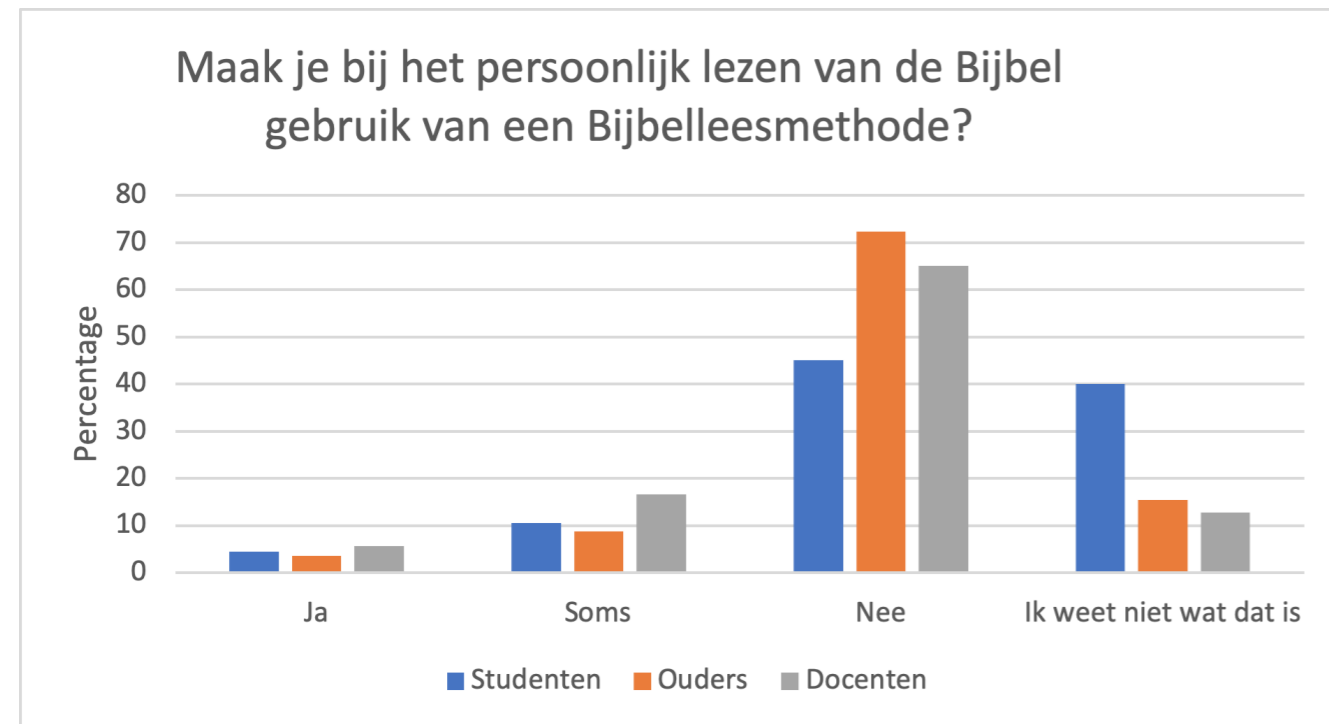
Een van de belangrijkste doelen van Bijbellezers is het horen van Gods stem in Zijn Woord. Lezen uit de Bijbel zonder ooit iets ervaren te hebben van Gods spreken, is daarom aangrijpend.

Bijna de helft van de mbo-jongeren geeft aan ervaren te hebben dat God tot hen sprak. Bij ouders en docenten ligt dit een stuk hoger, respectievelijk 73% en 86%. Een vrij grote groep mbo-jongeren geeft aan dat ze niet zeker weten of God tot hen gesproken heeft en een kleinere groep (11%) geeft aan geen ervaring te hebben met het horen van Gods stem.

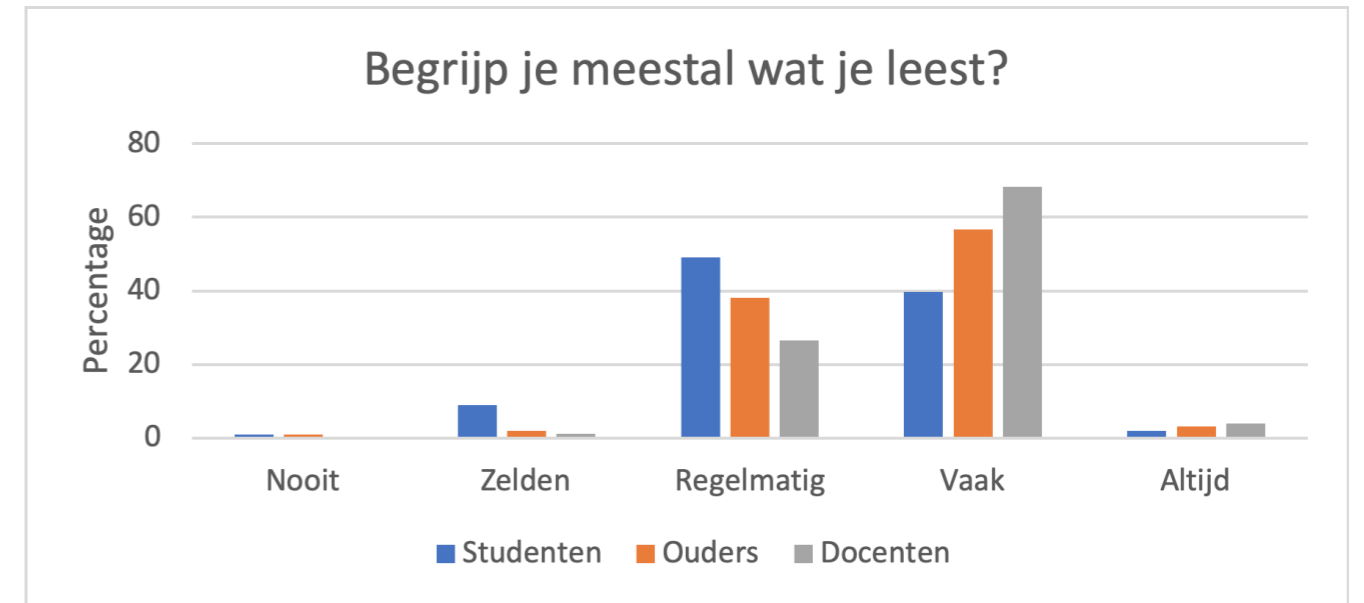
De percentages van twijfel of geen ervaring met het spreken van God tot jou persoonlijk liggen bij ouders en docenten lager. De vraag is welk beeld van Gods spreken de mbo-jongeren, ouders en docenten hebben die aangeven Gods stem niet te ervaren in het Bijbellezers. Het zou kunnen dat er bepaalde verwachtingen zijn waaraan het spreken van God aan moet voldoen, maar deze zich niet manifesteren

op de verwachte wijze. Wellicht is voor iemand het pas Gods stem als een Bijbelgedeelte precies van toepassing is op je levenssituatie van dat moment. Terwijl anderen de stem van God op een andere wijze ervaart. Hier is verder onderzoek nodig om te weten te komen hoe wij het spreken van God ervaren en herkennen. Het woordje 'weleens' (Heb je weleens ervaren dat God tot je sprak..) kan bovendien verschillend worden geïnterpreteerd. Een ouder persoon die eenmaal Gods stem heeft ervaren of een jongere die wekelijks ervaart dat God tot hem spreekt, zit een enorm verschil tussen. Kortom, niet alleen de herkenning van Gods stem, maar ook de intensiteit en inhoud van Gods spreken kan leerzaam zijn om te onderzoeken.

Er is een verband tussen het begrijpen van de Bijbeltekst en de ervaring van Gods spreken. Dit is niet zo verrassend. Wie zelden of nooit de Bijbeltekst begrijpt, zal Gods spreken door de Bijbeltekst ook niet gemakkelijk ervaren. Mbo-jongeren die aangeven vaak de Bijbel te begrijpen, geven 25%

Figuur 6. Gods stem tijdens Bijbellezers

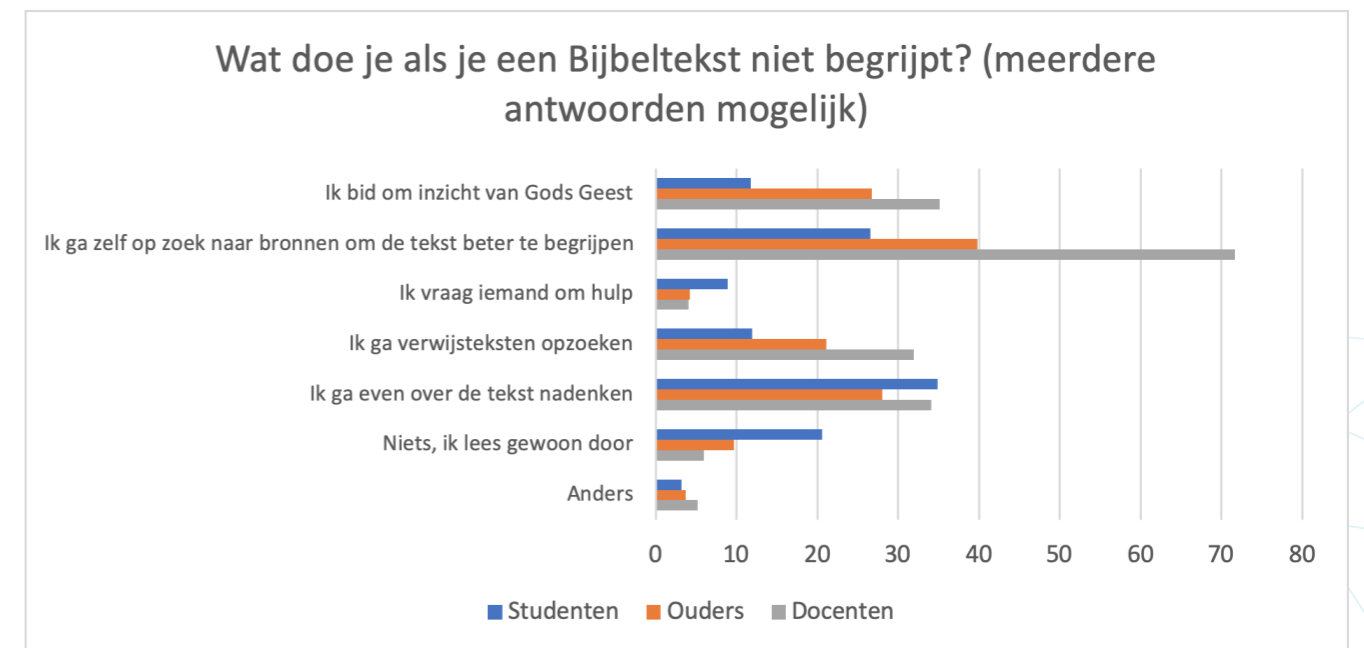
Figuur 7. Bijbelbegrip

vaker aan dat ze weleens ervaren hebben dat God tot hen sprak. Wie "zelden" de Bijbel begrijpt geeft ook 67% minder vaak aan Gods stem te hebben ervaren, en juist bijna 2,5 keer zo vaak van niet.

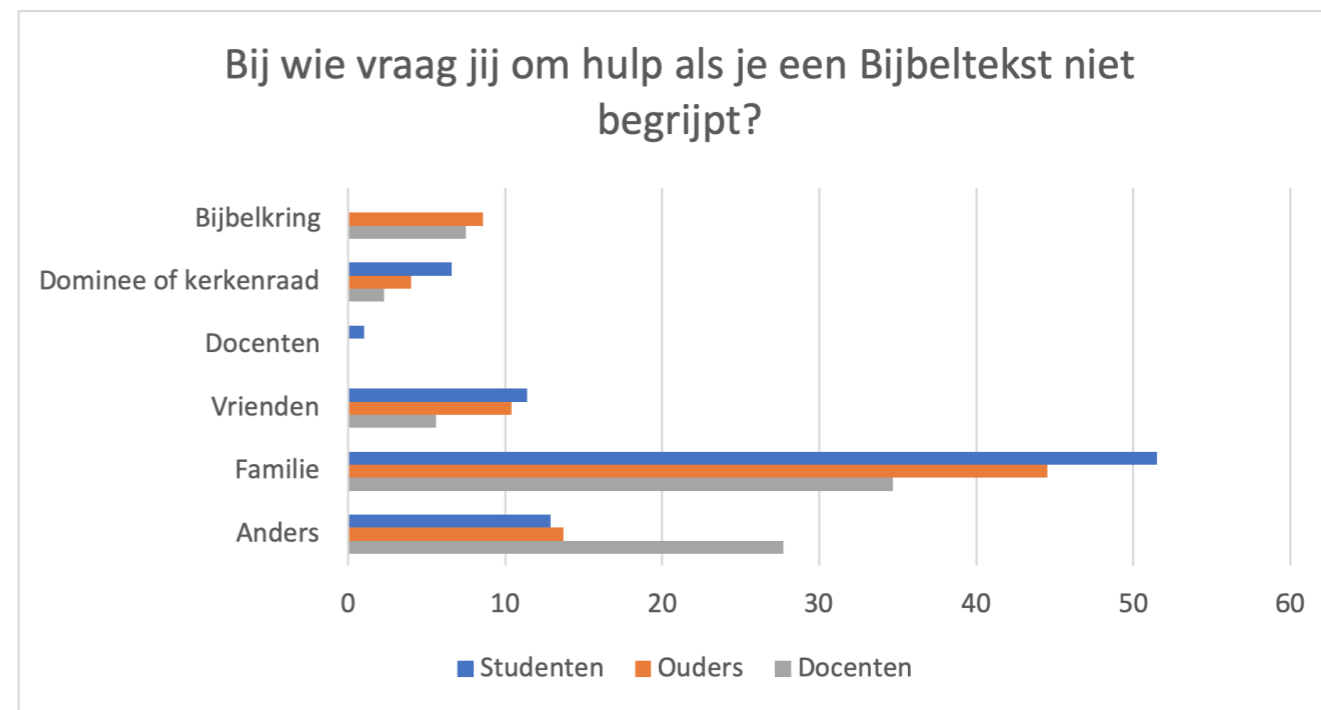
De meerderheid van ouders en docenten geven aan de Bijbel meestal te begrijpen tegenover een minderheid van mbo-jongeren (60% en 72% tegen 42%). De meeste mbo-jongeren geven aan 'regelmatig' te begrijpen wat ze lezen (49%). Het verschil tussen vaak en regelmatig is natuurlijk een

perceptie van de personen zelf: is vaak één op de drie keer dat je leest en regelmatig één op de tien keer?

Een kleine groep mbo-jongeren (nog geen 10%) vraagt iemand om hulp. Massaal geven ze aan dan bij ouders aan te kloppen. Docenten of kerkenraadsleden zijn hier vrijwel niet in beeld. Overigens is dit bij ouders en docenten niet veel anders: zij kloppen ook sneller bij familie om hulp of raadplegen internet.

Figuur 8. Hulp bij onbegrip

Figuur 9. *Hulpbronnen bij Bijbellezen*

Vragen:

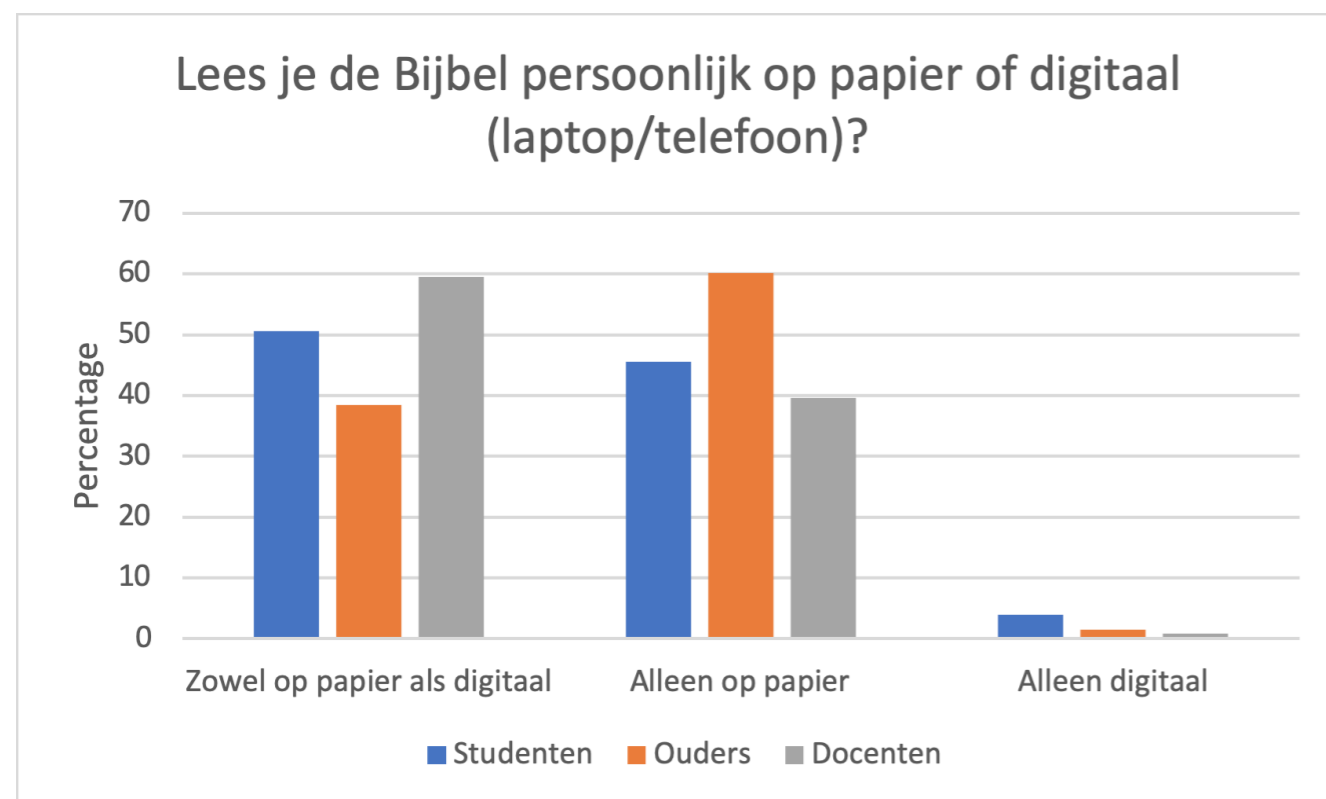
- Iets meer dan de helft van de mbo-jongeren geeft aan nooit Gods stem te hebben ervaren in het Bijbellezen of hier op zijn minst onzeker over te zijn. Hoe kijk je tegen deze cijfers aan? Hoe zou dit komen? Is hier iets aan te doen of is dit 'het terrein van de Heilige Geest'?
- Het overgrote deel van de mbo-jongeren geeft aan geen gebruik te maken van hulpbronnen als ze een Bijbeltekst niet begrijpen. Is dat een probleem? Zo ja, op welke hulpbronnen zou je ze willen attenderen?

3. Digitaal lezen: een verrijking?

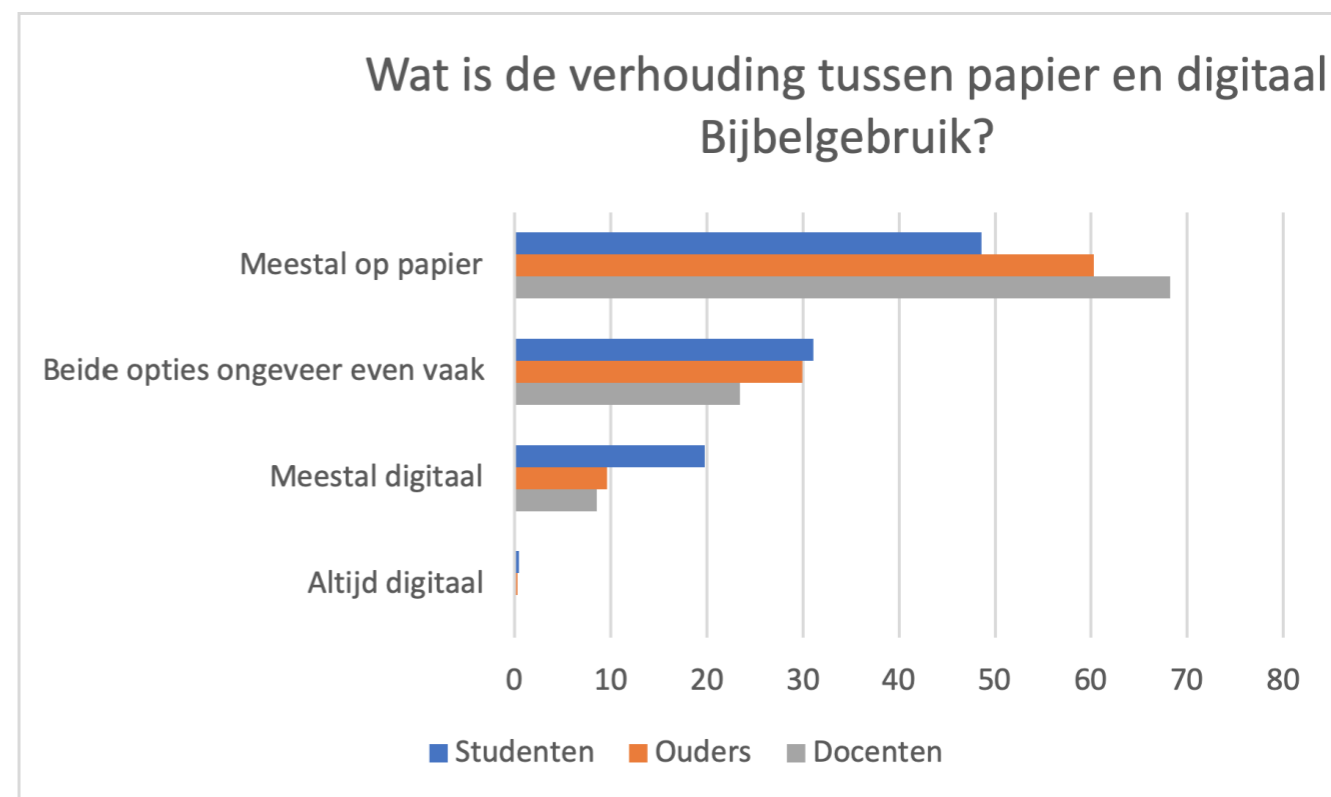
'Heb jij nog geen e-reader?' Een vraag die je weleens hoort. Steeds meer mensen lezen digitaal. Ook de Bijbel is digitaal beschikbaar via websites en apps. Veel mensen maken hier dagelijks gebruik van.

In het onderzoek naar Bijbel lezen onder mbo-jongeren, docenten en ouders van het Hoornbeek College komt naar voren dat de Bijbel zeker digitaal wordt gelezen, maar meestal in afwisseling met papier. Bijna de helft van de mbo-jongeren en circa 60% van de docenten geven aan digitaal de Bijbel te lezen in afwisseling met het lezen op papier. Van de ouders geeft 60% aan de Bijbel alleen op papier te lezen. Dat is beduidend hoger dan bij mbo-jongeren en docenten waar het rond de 40% ligt.

Bijna de helft van de mbo-jongeren en circa 60% van de docenten geven aan digitaal de Bijbel te lezen in afwisseling met het lezen op papier.

Figuur 10. Lees je de Bijbel persoonlijk op papier of digitaal?

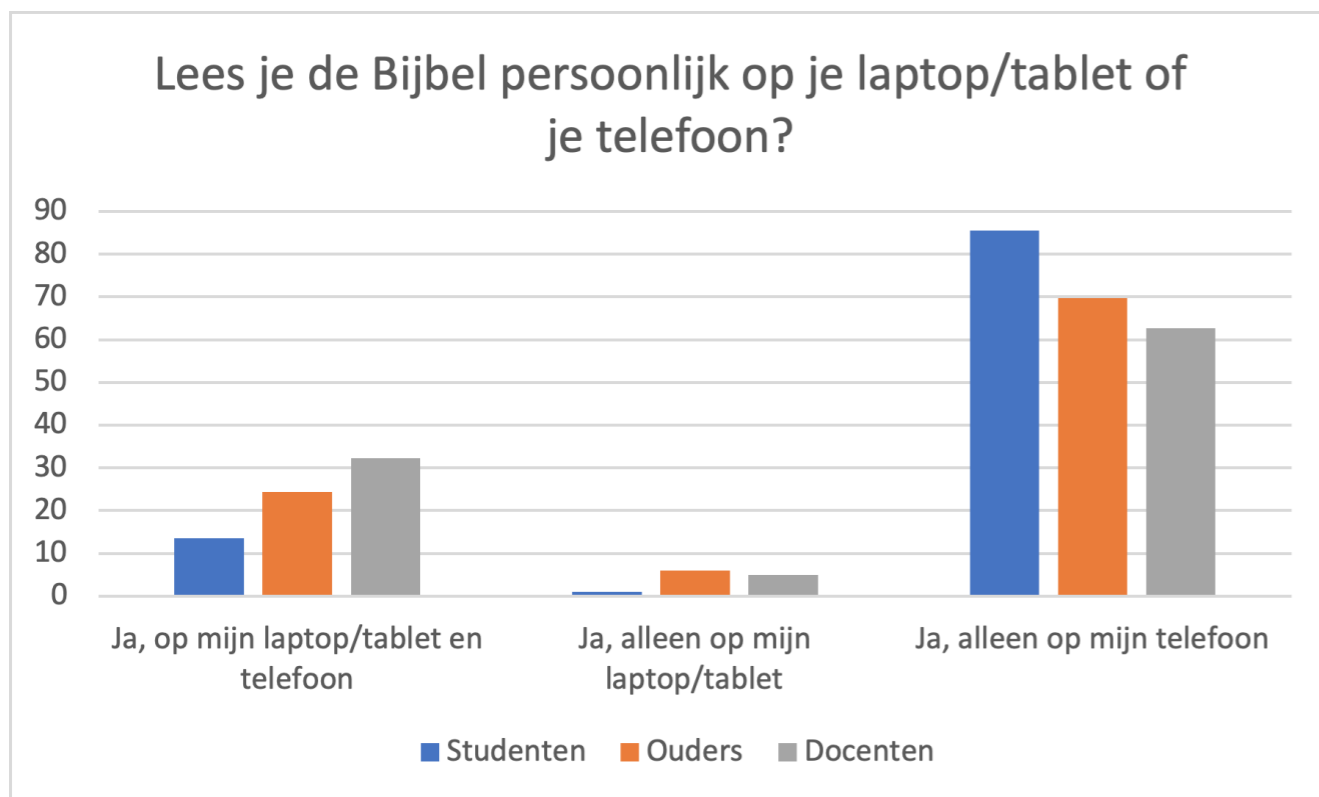
Figuur 11. Wat is de verhouding tussen papier en digitaal Bijbelgebruik?

Interessant om te kijken naar de verhouding tussen papier en digitaal gebruik van de Bijbel bij respondenten die aangeven zowel digitaal als op papier de Bijbel te lezen. Bij alle groepen blijkt de papieren versie het meest gebruikt te worden. Circa 20-30% wisselt papier en digitaal gelijkmatig af. Slechts een kleine groep leest alleen digitaal. Daarbij leest de groep mbo-jongeren het meest digitaal. Een verklaring kan zijn dat het mobiele telefoongebruik van jongeren meer geïntegreerd is in hun leven.

De telefoon heeft duidelijk de voorkeur boven de laptop of tablet als het gaat om digitaal Bijbel lezen. Op zich logisch te verklaren, de telefoon is vaak binnen handbereik en het leest makkelijk. Wel ligt afleiding op de loer bij het digitaal lezen via de telefoon. Elk appje dat binnenkomt wordt zichtbaar in je scherm en kan dus zorgen voor afleiding waardoor je focus niet meer ligt bij het Bijbel lezen.

Bij sommige apps en websites kun je de Bijbeltekst laten voorlezen. Hier wordt weinig gebruik van gemaakt. Voor mensen die moeite hebben met lezen, door bijvoorbeeld dyslexie, kan het wel een uitkomst zijn om de Bijbel voor te laten lezen. Een mooie manier om op deze manier het Woord te 'horen'.

Slechts een kleine groep leest alleen digitaal. Daarbij leest de groep mbo-jongeren het meest digitaal.

Figuur 12. *Bijbellezen op laptop of tablet*

De Bijbelapp YouVersion wordt het meest gebruikt als het gaat om digitaal Bijbellezen bij zowel mbo-jongeren, docenten en ouders. Naast Youversion zijn de Dagelijks Woord-app, de GBS-app en de online Bijbel-app populair. Wat een zegen dat we de Bijbel via zoveel kanalen kunnen lezen. Maar bevordert het ook het Bijbellezen?

Digitaal Bijbellezen heeft zeker effect. Vooral ouders en mbo-jongeren geven aan dat ze vaker de Bijbel lezen door hun Bijbel-app. Van de respondenten die aangeven dat ze de Bijbel digitaal lezen, geeft 40,2% van de mbo-jongeren aan: “Ja, ik lees de Bijbel vaker”. Daarnaast ook 42,5% van de ouders en 21,3% van de docenten die dit aangeven.

Het voordeel van een app kan zijn dat er bijvoorbeeld leesplannen worden aangeboden. Dat zorgt voor structuur in je Bijbellezen. Uit ons onderzoek komt ook naar voren dat het gebruik van een leesplan vaker samengaat met digitaal lezen dan met op papier lezen.

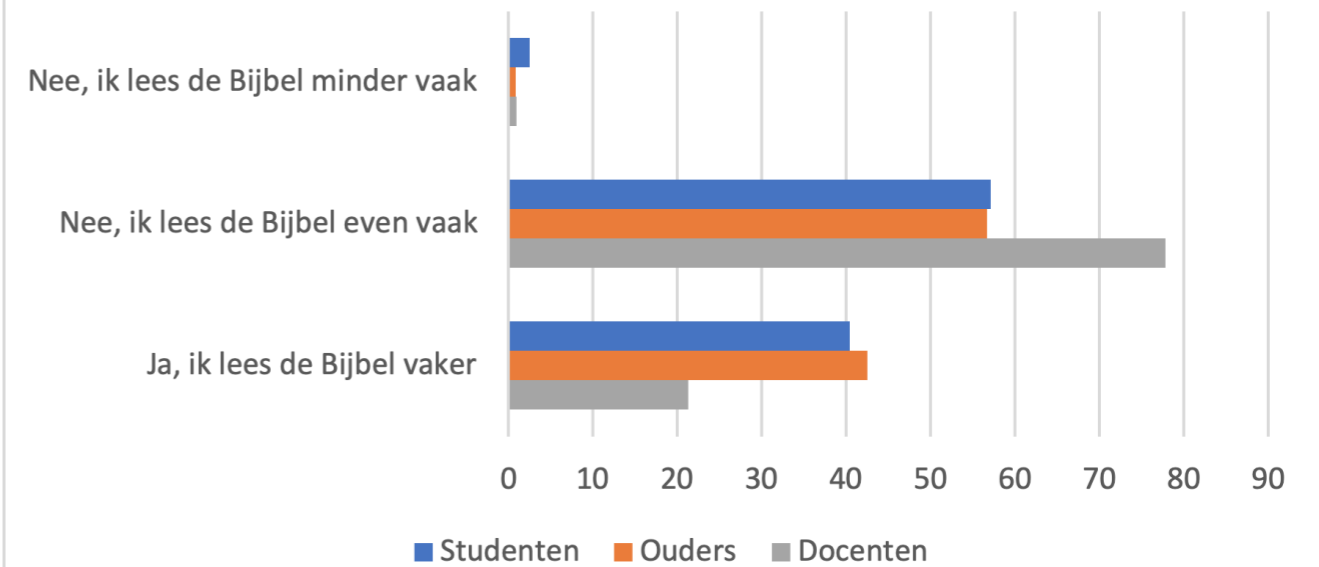
Digitaal lezen kan dus zeker een verrijking zijn op je Bijbellezen, al komt het dan nog steeds aan op discipline en volhouden!

Van de respondenten die aangeven dat ze de Bijbel digitaal lezen, geeft 40,2% van de mbo-jongeren aan: “Ja, ik lees de Bijbel vaker”

Is je Bijbelleesgedrag veranderd door het gebruik van een Bijbel-app of website?

Figuur 13. Verandering leesgedrag bij digitaal lezen

Vragen:

- 🕒 Zou jij als docent de mbo-jongeren stimuleren om digitaal te lezen? Waarom?
- 🕒 Zou jij als docent overwegen om een leesplan te starten met je klas? Waarom?

Achtergrondinfo

Bijbellesgedrag van mbo-jongeren vergelijkbaar met opvoeders?

Hoe belangrijk is de Bijbel voor onze mbo-jongeren? Lezen mbo-jongeren even vaak persoonlijk de Bijbel als hun ouders? Vragen waar we in ons onderzoek een antwoord op proberen te vinden. We nemen je mee in onze onderzoeksreis, en rapporteren regelmatig over de vondsten. Deze tweede maakt onderdeel uit van de vraag: In hoeverre is de manier van persoonlijk Bijbelles van mbo-jongeren vergelijkbaar met die van hun opvoeders?

In deze uitgave gaan we in op de vraag welke gedeeltes uit de Bijbel jongeren lezen en op welke manier zij de Bijbel onderzoeken. Tevens vragen we jongeren in hoeverre zij de Bijbel begrijpen en welke hulp zij gebruiken als zij ervaren dat het Bijbelles moeilijk is. Als derde zoomen we in op het digitale gebruik van de Bijbel en de effecten die dit op de kwaliteit en kwantiteit van Bijbelles.

Respondenten

Veel mbo-mbo-jongeren, hun ouders en docenten reageerden op de enquête over persoonlijk Bijbelles op het Hoornbeek College. Een kleine 2000 mbo-jongeren, 2000 ouders en ruim 350 docenten. Deze respondenten zijn evenredig verdeeld over alle locaties, sectoren en opleidingsniveaus. Driekwart van de mbo-jongeren is vrouwelijk, wat overeenkomt met de populatie van het Hoornbeek. Van de ouders reageerden voor driekwart moeders. Alle aangesloten reformatorische kerken zijn vertegenwoordigd, waarbij de Gereformeerde Gemeenten onder docenten in een hoger percentage (55,7%) aanwezig is in verhouding tot ouders en mbo-jongeren (39,5%).

Vragen of opmerkingen?
Mail: kenniscentrum@hoornbeek.nl

*De werkgroep Identiteit & Vorming is onderdeel van het Kenniscentrum.
Het Kenniscentrum stimuleert de kennisdeling in (en buiten) de organisatie
op onderwijskundig en identiteitsgebonden thema's.*